

Broedvogels de Dode Hond 2017

Dirk Prop

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

Broedvogels de Dode Hond 2017

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Werkgroep broedvogelinventarisaties
Postbus 1028
1200 BA Hilversum
broedvogels@vwggooi.nl
www.vwggooi.nl

Uitgave VWG: 260

Tekst : Dirk Prop

Omslag: Zeearend start stootduik bij Dode Hond

Foto's : Iwan Vermeij : omslag, pagina 8, 9, 12, 13, 17, 22 en 27
Dirk Prop : pagina 7 en 15

Copyright 2017 – Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum

Intro

De tellingen zijn uitgevoerd door de volgende waarnemers:

Juun de Boer
Dick Jonkers
Wobbe Kijlstra
Cor Molenaar
Buddy van Nieuwenhoven
Dirk Prop
Soysal Selahattin
Jossi Struijs
Iwan Vermeij
Carel de Vink

Deze inventarisatie is mogelijk geweest dankzij Thed Brans en Martin Vijzelaar, die belangeloos hun jachten beschikbaar hebben gesteld voor het vervoer tussen het haventje Raboes en het eiland de Dode Hond. Thed's gastvrije ontvangst met koffie in zijn kajuit in het ochtendgloren zal ons bijblijven. Zelfs de meest ervaren waarnemer kon zich niet herinneren ooit een inventarisatie op zo'n ontspannen wijze te zijn gestart.

Veel dank gaat verder uit naar Iwan Vermeij, want naar aanleiding van een oproep in de nieuwsbrief van de Vogelwerkgroep heeft hij de contacten met Thed en Martin gelegd. Ook was hij de stuurman van het jacht van Martin bij de overtochten naar het eiland.

Vermeldenswaard is dat de inventarisatie ook landelijke aandacht kreeg via een radio-uitzending van Vroege Vogels met verslaggever Henny Radstaak die de ochtend van 20 mei met ons optrok. Op die dag sloten ook de medewerkers van Staatsbosbeheer Ab van Dorp en Roderick van der Poel zich aan. Zij lieten merken dat Staatsbosbeheer zeer betrokken is bij de ontwikkelingen op het eiland en dat zij zich in willen zetten om de natuurlijke waarden verder te versterken.

We bedanken ook Jan Roodhart, beheerder van Natuurmonumenten, voor het beschikbaar stellen van zijn waarnemingen tijdens zijn bezoeken aan het eiland.

Carel de Vink, Dick Jonkers en Jossi Struijs leverden nuttige suggesties voor verbeteringen op een eerdere versie van dit rapport.

Inhoudsopgave

1.	Samenvatting	5
2.	Inleiding.....	6
3.	Het gebied.....	6
3.1.	Locatie.....	6
3.2.	Ontstaansgeschiedenis en vegetatie	6
4.	Werkwijze	8
4.1.	Methode	8
4.2.	Tellingen.....	8
4.3.	Eerdere inventarisaties.....	10
5.	Resultaten	11
5.1.	Aantallen	11
5.2.	Resultaten per groep	12
5.3.	Soortbespreking	14
5.4.	Potentiële broedvogels	22
6.	Recreatie en verstoring	24
7.	Omgeving Natte Hond	25
8.	Beheer.....	26
9.	Grote zoogdieren.....	27
10.	Geraadpleegde bronnen.....	28

1. Samenvatting

In 2017 heeft de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken voor de derde maal het eiland de Dode Hond op broedvogels geïnterviewd, nadat eerdere inventarisaties waren uitgevoerd in 1992 en 2002.

Door de voortschrijdende verbossing is de algemene trend dat de struikvogels afnemen en de bosvogels toenemen. De Grauwe Gans laat zich door de bossige entourage niet afschrikken en is met 245 paar veruit de talrijkste broedvogel.

Moeraszangvogels komen nog steeds voor, maar in lijn met de afname van het rietareaal is deze groep verder gemarginaliseerd.

Het aantal soorten is toegenomen van 40 naar 48 soorten. Door het ouder worden van de bomen en struiken neemt de variatie toe waardoor er zich nieuwe soorten kunnen vestigen zoals Braamsluiper, Goudvink en Spreeuw. Ook zijn de eenden- en ganzensoorten toegenomen van 4 naar 9 soorten. Behalve de Grauwe Gans zijn ook Kuifeend en Nachtegaal spectaculair vooruit gegaan.

2. Inleiding

Staatsbosbeheer heeft de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken gevraagd om het eiland de Dode Hond op broedvogels te inventariseren.

De inventarisatie is in het voorjaar van 2017 uitgevoerd. Doel is om zo nauwkeurig mogelijk het aantal territoria van de broedvogels te bepalen en om aan de hand van eerder uitgevoerde inventarisaties in 1992 en 2002 trendmatige ontwikkelingen in kaart te brengen.

3. Het gebied

3.1. Locatie

Het eiland de Dode Hond ligt in het Eemmeer tussen de Stichtse Brug en de monding van het riviertje de Eem. Het gebied heeft een oppervlak van ca 28 ha.

Ligging van de Dode Hond in het Eemmeer (bron:Google).

3.2. Ontstaansgeschiedenis en vegetatie

De ontstaansgeschiedenis is uitgebreid beschreven door Jonkers (1992). Hieronder is een samenvatting van dit verhaal opgenomen. Het eiland is in de periode 1963 -1965 speciaal aangelegd om als natuureservaat te kunnen dienen en tegelijkertijd een functie als recreatiegebied te vervullen. Eerst werd een dijk van 2.5 meter hoogte aangelegd, die werd opgespoten met zand uit het randmeer. Het kraagstuk bestond uit rijshout en de bestorting uit hoofdzakelijk Belgische steen. Deze waterkering werd aan de buitenzijde van het eiland aangebracht om het eiland te beschermen tegen het water uit het Eemmeer, dat vooral bij harde wind stukken uit de dijk zou kunnen wegslaan. Binnen de zandkade werd baggerspecie, voornamelijk bestaand uit humeuze klei gestort. Dit materiaal was beschikbaar gekomen door het uitbaggeren van de vaargeul en de geul die de basis ging vormen voor het dijklichaam van Zuidelijk Flevoland.

Hierdoor ontstond aanvankelijk een ondiepe slibrijke plas van 50 -70 cm diep.

Aanvankelijk lag het eiland 1.60 meter boven NAP, maar door inklinking ligt het gelijk of onder het niveau in het Eemmeer. Jonkers (1992) schrijft: *“Hoe snel een dergelijk ontwikkeling gaat, valt af te leiden uit de gegevens van 1977, toen het nog een meter boven N.A.P. lag. In 1985 was dat nog maar 0.15 m boven N.A.P. Toen lag het maaiveld nog 35 à 55 cm boven het omringende water en kon de buis aan de zuidoostelijke zijde nog als waterafvoer fungeren. In 1992 lag het maaiveld al beneden de buis en kan bij hoge waterstanden water naar de binnenzijde van het eiland stromen.”*

In 2017 konden wij de genoemde pijp niet meer terugvinden. Mogelijk is deze in de loop van de jaren dichtgeslibd.

Op de oostpunt van het eiland bevindt zich een aanlegsteiger. Hier is een grasveld dat bedoeld is voor dagrecreatie. Vanuit deze locatie kan men om het eiland lopen via de ringdijk.

De ringdijk vormt een hoger en droog gedeelte met een grazige vegetatie, die jaarlijks wordt gemaaid. Aan weerszijden van de dijk hebben zich bomen en struiken kunnen ontwikkelen. Dominante bomen zijn Wilg en Els maar daarnaast komen er diverse andere soorten voor zoals Eik. Met name aan de binnenzijde groeit een dichte kraag van struiken met Vlier, Meidoorn en Lijsterbes, Rode Kornoelje en Kamperfoelie.

In het vroege voorjaar van 2017 waren de bomen en struiken langs de ringdijk gekapt, waarbij men de omgezaagde stammen heeft laten liggen.

De buitenste oeverzone heeft plaatselijk een ijle rietvegetatie. Verdere uitbreiding hiervan, laat staan verlanding, treedt niet op omdat het verval naar dieper water sterk is en de golfslag bij harde wind eventuele zijdelingse uitgroei van de vegetatie in de kiem smooit.

De binnenzone is nat en gedurende een groot deel van het voorjaar staat er 20 cm water. Een waadpak is dan nodig om dit gebied te betreden. In de loop van het voorjaar verdampt het water en op 8 juli was de gehele binnenzone nagenoeg ingedroogd, zodat die ook zonder laarzen te betreden was. De vegetatie bestaat vooral uit bomen met name Wilg en Els, maar er komen ook andere soorten voor zoals Eik. De bomen hebben een leeftijd van meer dan 50 jaar en hebben al een fors formaat bereikt. Sommige stammen hadden een diameter van bijna 1 meter. De binnenzone biedt de aanblik van een oerbos: de ondergrond is niet heel stevig en het gebied is bezaaid met omgevallen bomen waarvan de aardkluit soms meerdere meters hoog is. Over het algemeen zijn de boomkronen gesloten maar er zijn nog open plekken met lage struiken en riet. Deze zijn over het algemeen niet groter dan een paar honderd vierkante meter, behalve in het oosten waar het riet nog domineert in een zone met een oppervlakte van ca 1 ha.

De binnenzone biedt de aanblik van een oerbos.

4. Werkwijze

4.1. Methode

De inventarisatie is uitgevoerd volgens de door Sovon ontwikkelde broedvogelkarteringsmethode (BMP) (van Dijk & Boele 2011).

De waarnemingen zijn in het veld digitaal ingevoerd via een (mini-) tablet via de applicatie Avimap. Aanvullende waarnemingen werden soms ook op papieren veldkaartjes ingevuld. Deze werden later ook geregistreerd via Avimap.

Na de laatste telling zijn de territoria berekend via de automatische clustering van Sovon.

4.2. Tellingen

Van 25 maart t/m 8 juli 2017 werd tweewekelijks een inventarisatie uitgevoerd. De telling van 1 juli is vanwege slecht weer uitgesteld naar 8 juli.

De tellingen zijn uitgevoerd met wisselende teams van minimaal twee personen waarvan minstens één ervaren teller.

In de nacht van 5 op 6 mei hebben we op het eiland gekampeerd. Er is toen op 5 mei een avondtelling uitgevoerd en op 6 mei een vroege ochtendtelling.

Overnachten op 5/6 mei.

Datum	Begintijd	eindtijd	type
22 maart			Jan Roodhart/ganzennesten
25 maart	07:45	10:32	ochtend
8 april	07:23	10:11	zonsopkomst
19 april			Jan Roodhart/ganzennesten
22 april	06:45	09:50	zonsopkomst
5 mei	20:46	21:52	avond
6 mei	05:20	10:10	zonsopkomst
20 mei	06:13	09:20	ochtend
3 juni	05:43	10:01	ochtend
17 juni	06:17	10:01	ochtend
8 juli	07:52	11:28	ochtend

Tabel 1. Datum en tijd van de bezoeken.

Tijdens een telronde werd de ringdijk afgelopen, waarbij alle potentiële broedvogels werden ingetekend. De watervogels (Fuut, Meerkoet en eenden), werden ook ingetekend voor zover zij zich binnen een afstand van 50 meter van de oever bevonden. Van de vogels die verder weg zaten, en dat

werden er naarmate het voorjaar vorderde steeds meer, namen we aan dat het ging om rustende of foeragerende vogels, die niet tot de broedvogelpopulatie van het eiland behoorden. Wat betreft de bepaling van de territoria in de binnenzone schatten wij dat ca 80-90% van de territoria van de zangvogels vastgesteld kon worden over de ringdijk. De route daarover was dus net niet fijnmazig genoeg voor een volledige dekking. Om ook de resterende 10-20 % op te sporen, maakten we enkele insteken in de binnenzone. Het gebruik van waadpakken was hierbij onmisbaar. Het traject was niet vast. Wij baanden ons zo goed en kwaad als dat ging door het struikgewas langs de omgevallen bomen, struiken en soms diepe slotjes.

Op 22 maart en 19 april is het eiland volledig uitgekamd door Jan Roodhart om ganzennesten op te sporen. De resultaten hiervan zijn ook gebruikt voor dit rapport.

Met waadpakken in de binnenzone.

4.3. Eerdere inventarisaties

Het eiland is verschillende malen eerder op broedvogels geïventariseerd.

De Vogelwerkgroep heeft in 1992 en 2002 een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd volgens de territoriumkarterings- methode. Het principe van deze methode die later bekend is geworden als BMP methode (BroedvogelMonitoringProject) is ongewijzigd gebleven.

De aantallen van de inventarisatie uit 1992 zijn opvallend hoog, zo werd bijvoorbeeld een dichtheid bij de Winterkoning vastgesteld van 49 territoria / 10 ha wat zelfs naar internationale maatstaven uitzonderlijk is. In Hagemeyer & Blair (1997) wordt als maximale dichtheid 30 territoria/10 ha genoemd. De aantallen in 2002 liggen veel lager. Jonkers (2002) constateert: *“Van de grote aantallen broedvogels is vrijwel niets meer over. Van slechts drie soorten ging het aantal broedvogels vooruit en dan ging het merendeels om een kleine toename.”* Voor een deel is de achteruitgang te verklaren door de verbossing, maar dit valt niet te rijmen met de constatering dat in 1992 de dichtheid van typische bosvogels zoals Roodborst, Tjiftjaf, Koolmees en Vink later niet meer zijn overtroffen, ook niet in 2017. Jonkers (2002) geeft aan dat de afname niet een gevolg is van een methodologisch artefact: *“Belangrijk zijn ook de indrukken die bij het inventariseren zijn opgedaan. De auteur van dit rapport had vanaf het begin het idee dat er veel minder vogels waren dan in het verleden.”* Ook al was in 1992 het habitat met een afwisseling van struikgewas, bomen en Riet voor veel soorten optimaal, toch kan men niet uitsluiten dat een methodologisch aspect, zoals een andere toepassing van de fusieafstand van de soorten, meespeelt en zo bij de clustering van de territoria tot een geflatteerd resultaat heeft geleid.

In het voorjaar van 2008 heeft Sovon (Wiersema & Jager 2008) in opdracht van Staatsbosbeheer 10 terreinen in het IJmeer, Gooimeer, Eemmeer en Eemland onderzocht. In dit kader is ook de Dode Hond geïventariseerd. Bij veel soorten zien we dat het aantal territoria veel lager ligt dan in 2002 en 2017. Deze trendbreuk zal te maken hebben met het beperkt aantal bezoeken waardoor zowel de vroege soorten (Grauwe Gans en Zwartkop) als de late soorten (Bosrietzanger en Kuifeend) zwaar onderteld lijken te zijn. Volledigheidshalve zijn de resultaten wel opgenomen in Tabel 2.

Er zijn ook nog oudere inventarisatieverslagen bekend. Haeck (1969) vermeldt voor 1965/66 het broeden van Kokmeeuw, Visdief en Dwergstern. Deze pioniersoorten waren verdwenen toen in 1977 een inventarisatie door A.J. Mörzer-Bruyns is uitgevoerd. Vermeldenswaard zijn enkele soorten die inmiddels niet meer op het eiland voorkomen: Fazant (15), Zomertortel (7), Rietzanger (13), Spotvogel (12). Zwartkop en mezen kwamen toen nog niet voor op het eiland. Uit 1980 stamt nog een fragmentarische inventarisatie van W. Bouw, waarvan vooral de vermelding van 65 paren Wilde Eend en 1 paar Ransuil opvallend is. De volledige resultaten van deze oude inventarisaties zijn opgenomen in het rapport van Jonkers (1992).

5. Resultaten

5.1. Aantallen

In Tabel 2 is het aantal territoria vermeld dat wij in 2017 hebben vastgesteld. Ter vergelijking zijn ook de resultaten van de inventarisatie van 1992, 2002 en 2008 vermeld (zie § 4.3 Eerdere inventarisaties).

Soort	1992	2002	2008	2017
Fuut	10	8	2	13
Grauwe Gans		2	1	244
Grote Canad. Gans				3
Nijlgans			1	1
Bergeend				2
Krakeend	7	5	1	6
Wintertaling	1			
Wilde Eend	94	21	9	10
Krooneend				1
Kuifeend				30
Bruine Kiekendief	1			
Havik	1	1		1
Sperwer	1			
Buizerd	1	1		1
Fazant	1	1		
Waterhoen	3			
Meerkoet	19	7	4	11
Holenduif	1			1
Houtduif	23	7	3	3
Zomertortel	2			
Koekoek	2	2	1	1
Ijsvogel			1	2
Grote Bonte Specht	3	1	1	3
Witte Kwikstaart		1		1
Winterkoning	136	77	31	38
Heggenmus	3	8	3	10
Roodborst	17	17	1	13
Nachtegaal	1	2	7	17
Merel	54	22	19	24
Zanglijster	20	10	3	12

Soort	1992	2002	2008	2017
Sprinkhaanzanger				1
Rietzanger		1		
Bosrietzanger	17		1	8
Kleine Karekiet	55	22	5	7
Grasmus			1	
Spotvogel	16	3	1	
Braamsluiper				1
Tuinfluitcr	108	28	43	42
Zwartkop	52	35	9	61
Tjiftjaf	28	14	4	20
Fitis	98	54	16	37
Staartmees				2
Grauwe Vliegenvanger	1			
Matkop	8	3	2	1
Pimpelmees	6	1	1	12
Koolmees	13	5	2	9
Boomklever		1		
Boomkruiper	2	2	2	3
Buidelmees		1		
Wielewaal		1		
Gaai		1	1	1
Ekster			1	
Zwarte Kraai	3	1	1	1
Spreeuw				6
Vink	44	16	6	31
Groenling	12	4		5
Putter				5
Kneu	4	1		1
Goudvink				1
Rietgors	24	2		3
Aantal soorten	40	40	32	46

Tabel 2. Aantal vastgestelde territoria de Dode Hond in 1992, 2002, 2008 en 2017.

5.2. Resultaten per groep

Moeraszangvogels

Er bestaan nog steeds kleine stukjes riet.

De steeds verder gaande verbossing gaat ten koste van het areaal met rietvegetatie en het is dan ook niet verwonderlijk dat het aantal rietvogels nog verder afneemt. Meest duidelijk is deze trend bij de Kleine Karekiet die in 1992, 2002 en 2017 is afgenomen van respectievelijk 55, 22 naar 7 territoria. Er bestaan nog steeds kleine stukjes riet en hier weten Rietgors, Bosrietzanger, Sprinkhaanzanger nog stand te houden, ook al is het in zeer lage aantallen.

Eenden en andere watervogels

Het aantal territoria van eenden laat zich altijd lastig bepalen bij broedvogelinventarisaties.

Nestvondsten worden meestal nauwelijks gedaan omdat de vogels nestelen in zeer dichte vegetatie, die doorgaans niet in de looproute van de waarnemers ligt. Na het uitkomen van de eieren houden de vrouwtjes met jongen zich nogal verborgen op, zodat ook in deze fase veel waarnemingen worden gemist. Veel eenden hebben door predatie al snel geen kuikens meer, zodat er dan sowieso niet veel meer te zien is.

De BMP criteria baseren het aantal territoria daarom niet op nestvondsten en waarnemingen van kuikens, maar op basis van het aantal aanwezige mannetjes. Dit is op zich een goede methode, omdat de mannetjes zich in het begin van de broedperiode ophouden in de omgeving waar het vrouwtje zal gaan nestelen. Door dit criterium ligt er echter weer een andere foutenbron op de loer, omdat de kans bestaat dat manlijke vogels meegeteld worden die geen broedvogel zijn maar er alleen ter plaatse zijn vanwege de rust of om te foerageren.

Dit laatste geldt zeker voor het Eemmeer, dat een grote aantrekkingskracht heeft op eenden vanwege de aanwezigheid van de vele waterplanten in het ondiepe water (zie § 7).

Om overtelling te voorkomen zijn alleen de aanwezige eenden meegeteld die binnen een afstand van 50 meter van de oever zwommen. Waarschijnlijk zijn we hiermee te voorzichtig geweest, want het aantal tomen kuikens in juni en juli lag hoger dan op grond van het aantal getelde mannetjes verwacht mocht worden.

Bij de kuifeend was het verschil zelfs extreem: op basis van het aantal aanwezige mannetjes was het aantal territoria bepaald op acht, maar wij hebben 24 vrouwtjes met kuikens zien zwemmen met nog een aantal alarmerend vrouwtjes, zodat het aantal op 30 broedgevallen is vastgesteld.

De aantalontwikkeling van de eenden sinds 1992 laten een zeer wisselend beeld zien. De Wilde Eend is sterk afgenomen van 94 naar tien paar, terwijl de Krakeend met zes paar ongeveer op hetzelfde niveau is gebleven. Daarentegen laat de Kuifeend met 30 broedparen een stijgende lijn zien. In eerdere inventarisaties was deze soort nog niet vastgesteld en er is dus sprake van een zeer succesvolle kolonisatie.

Krooneend en Bergeend waren ook aanwezig, maar broeden is niet met zekerheid vastgesteld; wel waren er geldige territoria volgens de BMP clustering.

Fuut (13 territoria) en Meerkoet (11 territoria) die in de oeverzone van het eiland broeden, zijn licht toegenomen. Er zijn geen nesten gevonden, omdat de nestlocaties door de aanwezige kruiden vanaf de ringdijk niet zichtbaar zijn, maar er zijn veel vogels met jongen gezien. Het Waterhoen is van het

eiland verdwenen, vermoedelijk omdat deze soort moeite heeft om in het centrum van het territorium van een Havik te overleven.

Ganzen

De Grauwe Gans is de meest talrijke broedvogel van het eiland. Terwijl andere rietvogels op hun retour zijn, of zelfs verdwenen, heeft de hij in deze eeuw een toename laten zien van de buitencategorie van twee paar in 2002 naar 244 paar in 2017. Het eiland weet hierdoor zijn status als moerasgebied toch nog te handhaven. De ganzen zitten bij voorkeur in de laatste stukken riet, maar de vogels hebben er ook geen probleem mee om in het bos te broeden, waar ze hun nesten maken van de afgevallen takken.

Het aantal paren van de Grote Canadese Gans en Nijlgans is beperkt, mede als gevolg van de bestrijding door Natuurmonumenten.

De Brandgans is niet als broedvogel vastgesteld, terwijl er wel 10-tallen Brandganzen broeden op de nabijgelegen eilandjes van de Natte Hond. De Brandgans geeft blijkbaar de voorkeur aan open gebied, dat meer overeenkomt met zijn oorspronkelijke habitat op de toendra.

Roofvogels

Een paar Havik en een paar Buizerd behoren al decennia lang tot de vaste bewoners van het eiland.

Bos en struikzangers

Het merendeel van de vastgestelde territoria behoort tot de categorie bos- en struikzangers. De Zwartkop is het talrijkst (61 territoria) gevolgd door Tuinfluiter (42 territoria), Winterkoning (38 territoria) en Fitis (37 territoria). De samenstelling is kenmerkend voor een voedselrijk bosgebied met veel

Tuinfluiter op de ringdijk.

struikzomen. Ter vergelijking, in de zandige bosgebieden in het Gooi en omstreken zijn Tuinfluiter en Fitis zeer schaarse broedvogels.

De Nachtegaal is sterk toegenomen van enkele territoria in 1992 en 2002 naar 17 territoria in 2017. Dit is des te opvallender omdat deze soort met uitzondering van de kust van het Gooi- en Eemmeer elders in het Gooi nauwelijks voorkomt.

De algemene trend is dat de typische bosvogels, zoals Zwartkop en mezen toenemen terwijl de struikvogels zoals Fitis en Winterkoning afnemen. Het beeld is echter wisselend, zoals is het volgende hoofdstuk bij de soortbespreking te lezen is.

5.3. Soortbespreking

Fuut **13 territoria**

De Fuut broedt in de smalle vegetatiezone langs de basaltblokken van de ringdijk. Bij harde wind kunnen de golven hoog zijn, maar de meest Futen weten toch hun eieren succesvol uit te broeden: bij onze laatste telling in juli zagen we negen paar Futen met bedelende jongen. In vergelijking met de vorige inventarisaties zijn de aantallen licht gestegen.

Grauwe Gans **244 paren**

De ontwikkeling van de ganzen in Nederland kent sterke pieken en dalen. In het begin van de vorige eeuw is de Grauwe Gans als broedvogel door de mens uitgeroeid, maar heeft in de afgelopen 40 jaar een sterke comeback laten zien. In diezelfde periode is ook de grootste natuurlijke vijand, de Vos, toegenomen. Dit heeft de toename van de ganzen nauwelijks getemperd, maar heeft wel tot gevolg gehad dat de locaties waar de Grauwe Gans nestelt, zijn verschoven naar gebieden waar de Vos liever niet komt, namelijk de meest natte delen van moerassen en eilanden.

Er zijn geen recente waarnemingen van Vossen op de Dode Hond en mede hierdoor is het aantal broedparen sterk gestegen van 2 paar in 2002 naar 244 paar in 2017.

Indien er niet gericht wordt gezocht naar nesten is het lastig om het aantal broedparen betrouwbaar vast te stellen. Als het aantal wordt gebaseerd op het aantal getelde vogels, dan kan overtelling plaatsvinden, omdat ook niet geslachtsrijpe ganzen kunnen worden meegeteld. Bij deze soort duurt dat drie tot vier jaar (Bauer & Glutz von Blotzheim 1968). Aan de andere kant kan het aantal broedvogels ook onderschat worden omdat een deel van de broedvogels ongezien blijft als ze vast op hun nest zitten. Op 25 maart werden 200 Grauwe Ganzen op en rond het eiland gezien en op 8 april 320. Op basis hiervan zou een schatting van 160 broedparen gemaakt kunnen worden. Wij hebben ons eindresultaat gebaseerd op de cijfers die we hebben ontvangen van Jan Roodhart, beheerder van Natuurmonumenten. De nesten van de Grauwe Ganzen zijn opgespoord om de eieren te behandelen middels het doorprikken van de eischaal. Deze nestreductie gebeurt op last van de provincie Noord-Holland om het aantal overzomerende ganzen te verminderen. Het één en ander is vastgelegd in het 'Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020'. Hierin wordt ook het vangen en afschot van de ganzen gespecificeerd en het na te streven aantal ganzen dat in de provincie mag blijven. Jan Roodhart heeft twee bezoeken gebracht, waarbij het volgende aantal nesten en eieren is gevonden.

Datum	Aantal nesten	Aantal eieren
22 maart	182	913
19 april	62	338
Totaal	244	1251

Tabel 3. Het aantal gevonden nesten en eieren van Grauwe Ganzen.

Bij de bepaling van het aantal broedparen is het aantal nesten van deze twee tellingen bij elkaar opgeteld. Er zullen uiteraard enkele nesten zijn gemist, maar de dekking leek vrij volledig, zodat het werkelijk aantal nesten hooguit een tiental hoger zal liggen.

Ganzennest in het bos

De ganzen broeden overal op het eiland, in de oeverzone maar veel meer nog in de binnenzone van het gebied waarbij een voorkeur bestaat voor de (relatief) open rietzones. Veel ganzen vestigden zich ook in het bos waarbij keurige nesten van boomtakjes waren gemaakt met een dikke donsbekleding. Een gans broedde zelfs in een holle boom op meer dan twee meter hoogte vanwaar hij een goed uitzicht had op zijn omgeving.

Op 5 mei waren de ganzen, op enkele late broeders na, verdwenen van het eiland. Behalve de grazige ringdijk biedt het eiland de vogels ook weinig voedsel. In het Eemmeer en de aangrenzende Eempolder blijven de aantallen hoog met vele 100-den exemplaren. In augustus verbleven er bijna 1000 Grauwe Ganzen in het Eemmeer.

Grote Canadese Gans 3 territoria

De Grote Canadese Gans wordt beschouwd als ongewenst exoot. Er zijn drie nesten gevonden door Jan Roodhart. Uit vroegere inventarisaties zijn geen broedgevallen bekend.

Nijlgans 1 territorium

Bijna elke bezoek werd een paar Nijlganzen waargenomen, in totaal acht maal. Dit resulteerde in één geldig territorium. Een zeer bescheiden aantal in vergelijking met de vele 10-tallen paren die aan de andere kant van het Gooi in 's Graveland en Vechtplassen voorkomen. Ongetwijfeld zal dit te maken hebben met het feit dat de Nijlgans in de Eempolders en het Eemmeer als ongewenste exoot door Natuurmonumenten wordt bestreden.

Bergeend 2 territoria

Bijna elk bezoek zijn er twee of drie paar Bergeend waargenomen, hetgeen heeft geresulteerd in twee geldige territoria. Er is in de ruigte met bramen en basaltblokken voldoende geschikte broedgelegenheid, maar bij de Dode Hond zijn geen vogels met jongen gezien. Langs de oever van de Eempolders worden wel met enige regelmaat vogels met pulli gezien, hoewel nooit in grote aantallen.

Krakeend

6 territoria

Het aantal Krakeenden is gebaseerd op de aanwezigheid en baltsende woerden. Tijdens de laatste telling in juli zagen we drie paar met jongen. De stand is opvallend stabiel in vergelijking met de inventarisaties in 1992 en 2002. Prima dus, maar toch ook weer niet, als we in aanmerking nemen dat volgens de Sovon index de soort in dezelfde periode landelijk meer dan verzesvoudigd is.

Wilde Eend

10 territoria

De vastgestelde territoria van de Wilde Eend zijn gebaseerd op aanwezige woerden in de oeverzone. Ook zagen we tijdens de laatste telling in juli drie vrouwtjes met jongen.

Over het voorkomen van de Wilde Eend in 1992 schrijft Jonkers (1992): "*Met het aantal van 94 was de Wilde Eend goed vertegenwoordigd*". In vergelijking met de tien paar die we in 2017 vaststelden mag dit met terugwerkende kracht als een understatement gelden. De afname heeft al eerder ingezet want in 2002 werden nog maar 21 paren vastgesteld.

In de binnenzone van het eiland hebben we geen Wilde Eenden waargenomen. Dit in tegenstelling tot de inventarisatie in 1992 toen het merendeel van de eenden juist daar werd gezien.

Ook landelijk gaat het niet goed met de Wilde Eend; in het moderne Nederlandse weidelandschap is steeds minder plaats is voor traditionele broedvogels.

Krooneend

1 territorium

Op 22 april is één mannetje van de Krooneend gezien, op 6 mei waren dat er drie. Dit heeft geresulteerd in één geldig territorium. Omdat andere waarnemingen ontbreken, valt het te betwijfelen of de soort werkelijk op het eiland gebroed heeft. Op 7 mei zaten drie mannetjes (vermoedelijk dezelfde) bij het gemaaltje van de Gooyergracht. Niet duidelijk dus, wat we hier mee aan moeten.

Kuifeend.

30 territoria

Terwijl het met andere eendensoorten kwakkelen is, is de ontwikkeling van de Kuifeend een succesverhaal. Nog niet eerder was de soort op het eiland vastgesteld, in 2017 was de Kuifeend de talrijkste eendensoort. Op 7 juli zagen we tussen de waterplanten ten noorden van het eiland 25 vrouwtjes met jongen zwemmen, plus 5 gealarmeerde vogels in de vegetatie van de ringdijk. Het aantal jongen was hoog, tussen de één en negen, met een gemiddelde van 3.5.

Het aantal broedparen dat we op deze manier aantoonde was verrassend, want voor 15 mei waren er slechts maximaal vijf mannetjes genoteerd binnen een straal van 50 meter van de oeverzone. Blijkbaar hebben we deze zone te conservatief ingeschaald. Nesten zijn niet gevonden, wat niet verwonderlijk is omdat de eenden goed verborgen nestelen in de dichte struikachtige vegetatie. Pas als de vrouwtjes met jongen te voorschijn komen wordt duidelijk wat het aantal werkelijke broedvogels is.

Vroegere broedgevallen waren niet gedocumenteerd, maar toch is het waarschijnlijk dat de soort zich al eerder op het eiland gevestigd heeft. In het rapport van 2002 wordt gemeld dat er tot eind mei groepjes met zes mannetjes aanwezig waren, maar dat er nooit vogels met jongen zijn gezien. Waarschijnlijk zijn toen broedgevallen gemist, omdat de laatste telling in dat jaar op 22 juni is uitgevoerd, waardoor de babyboom die rond 1 juli plaats vindt, gemist is.

Havik

1 territorium

Evenals 1992 en 2002 was de Havik in 2017 weer aanwezig als broedvogel. Het nest lag midden op het eiland op ca 15 meter hoogte, onzichtbaar vanaf de ringdijk. Op 6 mei is het nest geïnspecteerd, het bevatte toen 3 eieren. Op 3 juni lag er een groot jong van ca 3 weken dood onder het nest. In ieder geval één jong is wel succesvol uitgevlogen, want op 8 juli was er minimaal één luid bedelend jong aanwezig in de buurt van het nest. Hoewel de Havik als toppredator de koning van het eiland is, was hij weinig prominent aanwezig. Met uitzondering van de keren dat we onder het nest stonden, was de kekkerende roep zelden te horen. Dit low-profile gedrag zal ongetwijfeld te maken hebben met het ontbreken van soortgenoten in de buurt van het eiland, zodat er bij de vogels weinig animo is voor een uitgebreid territoriaal vertoon. Er zijn verschillende waarnemingen van een Havik die over het water van of naar de Eempolder vloog, zodat we aan mogen nemen dat ook de Eempolder deels tot zijn territorium annex jachtgebied behoort.

Haviksnest in boomvork,

Buizerd

1 territorium

Vermoedelijk heeft er één paartje Buizerd gebroed op het eiland. Bij elke bezoek werden één of twee exemplaren gezien, op 25 maart ook miauwend. Verder hielden de vogels zich rustig en er is geen horst gevonden. Op 17 juni werd echter een bedelend jong gehoord. Het was al een redelijk uit de kluiten gewassen vogel, zodat niet uit te sluiten is dat het jong van het vasteland afkomstig was. Omdat het niet zo waarschijnlijk is dat een jonge vogel zo'n grote waterpartij overvliegt en omdat de soort bij elke bezoek aanwezig was op het eiland, geven we de Buizerd het voordeel van de twijfel en noteren één geldig territorium.

Meerkoet

11 territoria

De Meerkoet komt algemeen voor in de oeverzone buiten de ringdijk. Vermoedelijk is het aantal onderschat omdat de vogel onopgemerkt blijft als hij rustig op het beschutte nest blijft zitten als wij passeren op de ringdijk. Alle vogels zaten aan de buitenzijde van het eiland met uitzondering van één vogel die we in de binnenzone hoorden roepen. Het aantal broedparen en de verspreiding lijkt de afgelopen decennia grosso modo niet veel veranderd.

In het Eemmeer nemen de aantallen Meerkoeten in de loop van juni toe en in juni verblijven er bijna 3.000, in augustus zelfs oplopend tot 6.500 vogels. Blijkbaar worden de vogels van heinde en ver aangetrokken door het Fonteinkruid en Aarvederkruid dat in de ondiepe zones groeit (zie ook § 7).

Holenduif

1 territorium

Op 20 mei hoorden we een roepende Holenduif, hetgeen één geldig territorium opleverde, even veel als in 1992. Hoewel de oude bomen in het beboste deel van het eiland volop nestgelegenheid bieden, zit er dus geen stijgende lijn in het aantal broedende Holenduiven.

Houtduif

3 territoria

In 1992 broedden er nog 23 paren Houtduiven op het eiland. In 2002 was dit gezakt tot 7 paren en in 2017 was de Houtduif nog slechts een schaarse broedvogel met 3 paren. Houtduiven scoren hoog op de prooijlijst van de Havik. Als gevolg van deze voorkeur zijn duiven schaars geworden uit natuurgebieden in het Gooi en de Vechtplassen (Prop 2012) en in dit licht is het dus een prestatie dat er nog 3 paren stand hebben weten te houden.

Koekoek

1 territorium

De favoriete waardvogel Kleine Karekiet is schaars geworden, maar toch konden we nog één territorium van de Koekoek vaststellen. Het aantal territoria is de afgelopen decennia stabiel.

IJsvogel

2 territoria

Aan de oevers van het Eemmeer worden veel IJsvogels gezien, maar nog nooit was er een zeker broedgeval vastgesteld. Aan Jan Roodhart de eer dat hij als eerste op de Dode Hond een bezet nest heeft gevonden. Het nest was gegraven in de kluit van een omgevallen boom in het noordoostelijke deel van het eiland. Het lag op een hoogte van ca 80 cm en voor de kluit stond ongeveer 20 cm diep water. Kalksporen, de vislucht en de aanwezigheid van een oudervogel waren het bewijs dat het nest bewoond was. De vestiging was atypisch, omdat deze gelegen was in het bos op ca 50 meter van het open water van het Eemmeer.

Gedurende elke telling werden meerdere IJsvogels gezien en op de telling van 8 juli waren de schrille roepen van de IJsvogel overal te horen, ongetwijfeld afkomstig van volgroeide jongen. De indruk bestond dat er een tweede territorium was in het westelijk deel van het eiland maar hier zijn geen nestvondsten gedaan, maar volgens de BMP regels is er wel een tweede territorium berekend.

Grote Bonte Specht

3 territoria

De Grote Bonte Specht is altijd nadrukkelijk aanwezig, maar is desondanks toch lastig te inventariseren, omdat zowel mannetje als vrouwtje eenzelfde soort roep hebben en de vogels grote afstanden af kunnen leggen. Hierdoor is het in de praktijk lastig om betrouwbaar onderscheid te maken tussen verschillende territoriale vogels. De vraag of een roepende specht een al eerder genoteerde vogel is of wellicht zijn partner, wordt door waarnemers verschillend geïnterpreteerd. Wij stelden bij onze inventarisaties drie paar vast en dit is ongeveer op hetzelfde niveau als bij de vorige inventarisaties.

Witte Kwikstaart

1 territorium

Als ergens een steiger is, is de Witte Kwikstaart niet ver weg. Zo ook op de Dode Hond waar deze soort een territorium in het aanmeerhaventje had gevestigd.

Winterkoning

38 territoria

De Winterkoning was talrijk aanwezig, maar haalde toch bij lange niet de aantallen die in 1992 en 2002 zijn vastgesteld. De aantallen zijn respectievelijk gezakt van 136, 77 naar 38 territoria. De situatie van enkele decennia geleden, waarin opgaande begroeiing werd afgewisseld met open zones, bood het optimale habitat. Door het ouder worden van het bos zijn de open plaatsen grotendeels verdwenen en is ook de struikachtige begroeiing in de binnenzone verminderd.

Heggenmus

10 territoria

De Heggenmus was talrijk aanwezig in de struikachtige vegetatie van de ringdijk. In tegenstelling tot de andere struikvogelsoorten is het aantal territoria de afgelopen decennia toegenomen.

Roodborst

13 territoria

De Roodborst komt verspreid in het gebied voor. In tegenstelling tot de struikvogels is de soort veel minder gebonden aan de vegetatie van de ringdijk, maar komt verspreid in de binnenzone voor. De aantallen liggen met 13 territoria iets lager dan bij de vorige inventarisaties.

Nachtegaal

17 territoria

De Nachtegaal heeft een spectaculaire stijging laten zien van één territorium in 1992 en twee in 2002 naar 17 territoria in 2017. Tijdens de bezoeken in april en mei was de krachtige zang voornamelijk te horen in struikzone in de binnenzijde van de ringdijk.

De soort doet het ook elders goed in de begroeide, voedselrijke zones langs de oevers van Gooi- en Eemmeer. In het Voorland van de Stichtse Brug is in 2015 een vergelijkbare toename geconstateerd (Jonkers 2015). Ook langs de Eemmeerkust ten oosten van de Stichtse Brug liggen meerdere territoria. Deze concentraties staan in contrast met de rest van de Gooi- en Vechtstreek waar

de Nachtegaal een bijzondere verschijning is.

Merel 24 territoria

De Merel komt verspreid over het eiland voor. Met 24 territoria is het een talrijke soort waarvan de populatieomvang sinds 2002 weinig is veranderd.

Zanglijster 12 territoria

Voor de Zanglijster geldt hetzelfde als voor de Merel:

De Zanglijster komt verspreid over het eiland voor en is met 12 paar op hetzelfde niveau gebleven als in 2002.

Sprinkhaanzanger 1 territorium

Op 3 juni hoorden we in de noordelijke rand een Sprinkhaanzanger zingen en deze waarneming resulteerde gelijk in het eerste gedocumenteerde geldige territorium van deze soort op de Dode Hond.

Bosrietzanger 8 territoria

Acht Bosrietzanger vestigden zich in juni in de kruidenrijke open zones langs de ringdijk, waar ze hun gevarieerde, subtiele zang lieten horen. In 1992 waren er nog 17. In 2002 is de soort om onduidelijke redenen volledig gemist.

Kleine Karekiet 7 territoria

De Kleine Karekiet houdt nog stand op het eiland, ook al is het aantal van zeven territoria slechts een fractie van de 55 territoria die werden vastgesteld in 1992, toen er nog volop open rietvegetaties aanwezig waren. Het slinkende rietareaal had ook al in 2002 zijn weerslag op de populatie, toen werden er nog 22 Karekieten geteld.

Alle Kleine Karekieten werden in 2017 gehoord in de resterende open plekken in de binnenzone. De rietzomen op de basaltblokken zijn blijkbaar te ijl om in te nestelen.

Braamsluiper 1 territorium

Ook de Braamsluiper behoort tot de soorten waarvan een eenmalig zangwaarneming (17 juni) een geldig en tevens voor de eerste maal gedocumenteerd territorium opleverde voor de Dode Hond.

Tuinfluiter 42 territoria

De Tuinfluiter was in 1992 de op één na talrijkste bosvogel met 108 territoria. Hoewel de soort nog steeds talrijk is, is hij inmiddels ingehaald door de Zwartkop.

De verspreiding is net als de Nachtegaal heel sterk gebonden aan de struikzone aan de binnenzijde van de ringdijk.

Zwartkop 61 territoria

De Zwartkop profiteert van de voortschrijdende verbossing en het aantal van 61 territoria is dan ook hoger dan ooit eerder op het eiland vastgesteld. Het territorium laat zien dat de soort vrij verspreid over het eiland voorkomt.

Tjiftjaf 20 territoria

De Tjiftjaf komt verspreid over het eiland voor. Het aantal is sinds 2002 gestegen van 14 naar 20 territoria. In 1992 werd een hoger aantal vastgesteld, wat niet goed te verklaren is omdat de Tjiftjaf een typische bosvogel is en het bos in de vorige eeuw nog maar in een beginnend stadium verkeerde.

Fitis **37 territoria**

De Fitis is de meest duidelijke exponent van een struikvogel die steeds verder wordt verdrongen door de ontwikkeling van bos en het sluiten van de boomkruinen. De soort is nog steeds talrijk met 37 paar, maar haalt niet meer de aantallen van 1992 (98 territoria) en 2002 (54 territoria).

Staartmees **2 territoria**

De Staartmees bereikt nooit een hoge dichtheid, maar ontbreekt in bijna geen enkel gebied dat wij als vogelwerkgroep inventariseren. Zo ook de Dode Hond, waar de vogels op twee plaatsen van de zuidelijke ringdijk in het dichte struikgewas een territorium hadden. Eerdere waarnemingen van de soort op het eiland ontbreken.

Matkop **1 territorium**

De Dode Hond biedt de Matkop de optimale habitat met een vochtige bodem en veel bomen met zacht hout, waarin hij zijn nestholte uit kan hakken. In 1992 zijn acht paar vastgesteld, maar in 2017 leek de Matkop van het eiland verdwenen, geheel passend in de landelijke negatieve trend. Ook bij inventarisaties enkele jaren geleden in de Vechtplassen, waar de Matkop vroeger een normale verschijning was, constateerde de vogelwerkgroep een decimering. Naar aanleiding van deze sterke afname in onder andere de plassen van Ankeveen, Kortenhoeve en het Hol geeft Prop (2012) enkele mogelijke verklaring zoals concurrentie met andere mezensoorten, predatie door Grote Bonte Specht en verdroging van de bodem, maar hij eindigt met de moedeloze conclusie: *“Het is vreemd, maar de Matkop dreigt geruisloos te verdwijnen uit het Vechtplassengebied zonder dat we weten waarom.”* Voorlopig houdt de Matkop nog stand, ook op de Dode Hond, want tijdens de zesde telronde hoorden we voor het eerst een Matkop en op 17 juni werd zelfs een vogel met jongen waargenomen.

Pimpelmees **12 territoria**

De Pimpelmees is in aantal toegenomen en is met 12 territoria zelfs talrijker dan de Koolmees. Ook zonder nestkasten kan deze soort zich prima redden in de natuurlijke holtes.

Koolmees **9 territoria**

Ook de Koolmees komt met negen territoria in toenemend aantal verspreid over het eiland voor waar de oude bomen volop holtes bieden om in te broeden.

Boomkruiper **3 territoria**

Bij elke inventarisaties hoorden we het weinig uitgesproken maar kenmerkende roepje van de Boomkruiper, hetgeen bij de uiteindelijke clustering resulteerde in drie geldige territoria. Een bescheiden aantal, maar toch een toename, want in de voorgaande inventarisaties werden twee territoria vastgesteld.

Gaai **1 territorium**

We stelden één territorium van de Gaai vast. Het is een vaste bewoner van het eiland want ook in de vorige inventarisaties was één paar aanwezig

Zwarte Kraai **1 territorium**

Voor de Zwarte Kraai geldt hetzelfde als bij de Gaai: stabiel aanwezig met één territorium. Op de meest westelijke punt is een nest gebouwd.

Spreeuw **6 territoria**

In de talloze holletjes van de oude wilgen vinden de spreeuwen volop nestgelegenheid. Hier vonden wij drie nesten met bedelende jongen en op basis van zingende vogels nog drie territoria. De vogels foerageren voornamelijk in de Eempolders. Opvallend is dat de Spreeuw nog niet eerder als broedvogel op het eiland was vastgesteld.

Vink **31 territoria**

De Vink komt talrijk in een gelijkmatige verdeling over het eiland voor. Overeenkomstig de verwachting is de soort in het ouder wordende bos verdubbeld in aantal sinds 2002 van 16 naar 31 territoria. Zoals al vaker opgemerkt bij andere bosvogelsoorten lag het aantal in 1992 nog hoger met 44 territoria. Een hoog aantal dat niet goed te verklaren is.

Groenling **5 territoria**

Verspreid over het eiland waren de vijf territoria van de Groenling

Putter **5 territoria**

Langs de ringdijk vonden we vijf territoria van de Putter. Eenzelfde aantal als bij de Groenling maar extra vermeldenswaard omdat de Putter bij eerdere inventarisaties niet was waargenomen. Een nieuwe eilandsoort dus.

Kneu **1 territorium**

Op 17 juni werd een zingende kneu gehoord en deze waarneming is goed voor één geldig territorium.

Goudvink **1 territorium**

Op 17 juni werd een Goudvink waargenomen. In tegenstelling tot de andere kleine zangvogels is een zichtwaarneming al voldoende voor een geldig territorium: een nieuwe eilandsoort.

Rietgors **3 territoria**

Op de weinige resterende open plaatsen met riet en struiken waren nog drie territoria van de Rietgors, een aantal dat op hetzelfde niveau ligt als in 2002.

In 1992 werden nog 24 territoria vastgesteld.

5.4. Potentiële broedvogels

In deze paragraaf worden enkele potentiële broedvogelsoorten behandeld die bij één of meer bezoeken zijn waargenomen zonder dat dit heeft geresulteerd in een geldig territorium.

Zeearend

Regelmatig worden er Zeearenden gezien boven het Eemmeer en de aangrenzende Eempolder. In de volgende tabel is het aantal vogels per maand gesommeerd dat in het gebied in de eerste helft van 2017 is waargenomen (gooi.waarneming.nl).

Maand (2017)	Aantal waargenomen exemplaren
Januari	15
Februari	6
Maart	3
April	4
Mei	8
Juni	1

Het zwaartepunt van de waarnemingen ligt in de winter, maar ook in de andere jaargetijden worden er met enige regelmaat vogels waargenomen. Het betreft altijd onvolwassen vogels in de leeftijd tussen de één en drie jaar.

De Dode Hond vormt een favoriete rustplaats voor de vogels. In de winter komen er nauwelijks mensen op het eiland, zodat de vogels ongestoord in één van de hoge bomen kunnen rusten.

In januari verbleven zelfs drie Zeearenden gedurende langere tijd op en rond het eiland.

Ook tijdens één van onze bezoeken was op het eiland een vogel aanwezig. Op 20 mei vloog de arend meerdere malen voor ons op om elders op het eiland weer in te vallen. Na een aantal malen vloog de vogel weg over het Eemmeer. Achtervolgd door enkele Kokmeeuwen, plukte hij na een korte duikvlucht vrij achteloos een kleine vis uit het water, om deze vervolgens op het eiland buiten ons zichtveld op te eten. Uiteindelijk vertrok hij en vloog langs de oever van de Eempolders richting Spakenburg om uiteindelijk uit het zicht te verdwijnen.

Zeearend heeft vis gevangen in Eemmeer.

Er wordt verschillend gedacht over de kansen dat de Zeearend zal gaan broeden in de bomen van het eiland. Als de Havik ongestoord en buiten het zicht kan broeden in het centrum van het eiland, waarom een Zeearend niet? Een reden kan zijn dat deze soort minder verstoring tolereert. Vooral wandelaars op de ringdijk kunnen de arend storen, zoals we konden constateren tijdens ons bezoek op 20 mei.

Zeker is dat er voor een Zeearend een rijke voedselniche openligt als hij zich specialiseert in de vangst van ganzen en hun kuikens. Vooralsnog is in onze regio het aantal waargenomen vangsten van een gans door een Zeearend beperkt, maar in het zuiden van Finland is de Brandgans een belangrijke prooi voor Zeearenden. Er wordt zelfs gesuggereerd dat een verhoogd predatierisico door toegenomen aantallen Zeearenden daar een mogelijke reden voor Brandganzen is om hun vertrek vanuit hun overwinteringsgebied in Nederland uit te stellen. Het is discutabel of dit causale verband juist is, maar hoe dan ook is de uitgestelde trek van de Brandgans in de Eempolder goed merkbaar. Zo telde ik op 7 mei 2017 nog 4.000 vogels en pas in de tweede decade van mei is de hoofdmacht van de Brandganzen vertrokken. Het is afwachten of de Zeearend weet te profiteren van de toename van aantal broedende ganzen en de uitgestelde trek.

Voor deze arend die zich specialiseert in de ganzenvangst en die bovendien zijn schuwheid voor mensen afschaalt, liggen er onbeperkte mogelijkheden en zal een horst op de Dode Hond een perfecte uitvalsbasis vormen.

Knobbelzwaan

In het Eemmeer nemen de aantallen Knobbelzwanen in de loop van mei sterk toe en vanaf juni verblijven er grote groepen van in totaal 1750 exemplaren. De vogels komen af op het Fonteinkruid en Aarvederkruid, dat groeit in het ondiepe water. De herkomst van de vogels is niet bekend. Dergelijke grote groepen overzomerende zwanen in het Eemmeer zijn een relatief recent fenomeen. Van de Weijer (1994) heeft een inventarisatie uitgevoerd van de in het Gooi en omgeving verblijvende Knobbelzwanen en hij telde in het Eemmeer tijdens negen tellingen tussen 10 mei en 30 augustus 1992 maximaal 29 exemplaren.

Opvallend is dat broedgevallen op de Dode Hond nog nooit zijn vastgesteld. De vogels verkiezen blijkbaar de Eempolders waar meerdere paren in de slootkant en waaien broeden.

Wielewaal

Op 6 mei hoorden we een mannetje Wielewaal langdurig roepen. Op 20 mei zagen we een vrouwtje en op 7 juni één mannetje Wielewaal. Dit lijkt er op te wijzen dat de vogel op het eiland gebroed heeft of op zijn minst een territorium heeft gevestigd. Volgens de BMP criteria leveren deze waarnemingen echter geen geldig territorium op. Daarvoor hadden we gelijktijdig het volledige paar moeten waarnemen. Een nogal onrealistische eis, die tot gevolg heeft dat we de Wielewaal niet tot de broedvogels mogen rekenen, ondanks de sterke aanwijzingen.

Buidelmees

Op 3 juni werd drie maal het korte roepje van de Buidelmees gehoord. De vogel is niet gezien en door het ontbreken van andere waarnemingen kunnen we deze soort niet hoger classificeren dan als een mogelijke broedvogel.

Het laatste vermelde broedgeval dateert van 2002. Dit broedgeval was in die tijd minder zeldzaam dan nu het geval is. Volgens opgave van Sovon bedroeg het aantal broedparen 20 jaar geleden in Nederland bijna 1000 paren en is sindsdien sterk afgenomen, zodat jaarlijks nu nog slechts enkele 10-tallen territoria worden vastgesteld.

Bosuil

Op 6 mei zagen we in de vroege ochtend een Bosuil over het water vliegen richting Eempolder. Een merkwaardige waarneming, te meer daar er tijdens de andere bezoeken verder geen spoor van een Bosuil is vernomen. Als de vogel op het eiland zou broeden, dan is het vreemd dat hij in de vroege ochtend het eiland verlaat. Toch is een broedgeval zeker niet uitgesloten. Ook bij andere soorten waarvan slechts 1 broedpaar op het eiland gevestigd is, zoals Havik, hebben we gemerkt dat ze zich nogal low profile gedragen. Voor zo'n eilandbewoner zijn de concurrenten in aangrenzende territoria op grote afstand. Het omringende water is een soort niemandsland. Hierdoor ontbreekt ook de directe stimulans tot uitgebreid territoriaal vertoon, en op deze manier kunnen ze soms onder de radar blijven. Bovendien valt de baltstijd van de Bosuil ruim vóór de data van onze inventarisatie.

Kwartel

Tijdens onze overnachting op 5/6 mei riep een Kwartel langdurig naast de tent, vermoedelijk was dit een doortrekker.

Ekster

Op 8 april en 6 mei was een Ekster aanwezig. Het is goed mogelijk dat de vogel ergens gebroed heeft, maar we hebben dit niet vast kunnen stellen, zodat we de Ekster niet hoger in kunnen schalen dan als een mogelijke broedvogel.

6. Recreatie en verstoring

Onze bezoeken op een achttal zaterdagen vonden plaats op een vroeg tijdstip toen er nog weinig recreatieve activiteiten waren. We kunnen dan ook allerm minst een volledig beeld geven van de mate van menselijke verstoring op het eiland. Wel kunnen we in deze paragraaf enkele algemene indrukken geven. .

Wij troffen over vele tien0-tallen meters staande netten met fuiken aan langs de basaltblokken aan de zuidzijde, die vermoedelijk uitgezet waren door een semi-beroepsvisser. In het uitgestrekte Eemmeer zijn deze oeverzones van belang voor vissen, vogels, reptielen en amfibieën om te paaien, rusten en te foerageren. Het is daarom vreemd dat er (commerciële) visvangst wordt toegestaan. Onbekend is wat de impact is van deze vangmethodes, maar ook zonder nader onderzoek is het evident dat dit natuurgebied het meest gebaat is bij een ongestoorde oeverzone. De visvangst kan beter overgelaten worden aan de natuurlijke predatoren zoals Fuut, Visdief, Aalscholver, Zearend en mogelijk in de toekomst Visarend.

Voor het overige hebben we geen aanwijzingen dat er grote verstoringen op het eiland hebben plaatsgevonden, dit in tegenstelling tot de aangrenzende Natte Hond waarover in het volgende hoofdstuk meer.

Op de oostelijke punt van het eiland is een aanlegkade en steiger die bedoeld is voor pleziervaartuigen. Tegen een financiële vergoeding is het toegestaan om bij de oostelijke aanlegsteiger te overnachten. Karpervissers zetten soms ook hun vistentje op aan de andere kant van het eiland. Zolang deze vorm van overnachten beperkt blijft tot enkele tentjes en de vissers de oevervegetatie sparen levert dit slechts in beperkte mate verstoring op.

Het aantal overnachtende boten is zeer wisselend. In maart en april was het aantal boten beperkt tot één á twee. Vanaf mei nam dit aantal geleidelijk toe, maar op de vroege zaterdagochtend zagen wij nooit meer dat drie boten liggen. Op weekenden en feestdagen met mooi weer is het echter een andere wereld. Op warme dagen kan het aantal zeil- en motorbootjes in het Eemmeer oplopen tot een 100-tal en er kunnen dan een 10-tal boten aangelegd hebben op de Dode Hond.

Zwerfafval op de oostelijke punt is plaatselijk visueel storend maar geen verstoring van betekenis. .

Op 17 juni troffen we restanten aan van een barbecue met een tafel vol lege bierflesjes. Feestje tot in de vroege uurtjes? Tegen het eind van onze rondes was alles keurig opgeruimd. Maar hoeveel onrust zo'n fuif voor de natuur oplevert, konden wij achteraf niet vaststellen.

In de binnenzijde van het eiland zagen we geen paadjes, die ontstaan waren door menselijke betreding. Dit is niet verwonderlijk, want de waterstand is er gedurende het grootste deel van het voorjaar te hoog om het gebied te belopen. Bovendien vormt de verruigde ringsloot aan de binnenzijde van de dijk nog een extra barrière om het gebied in te steken. Sowieso is het gebied door omgevallen bomen en struiken moeilijk toegankelijk en ook de talrijke steekmuggen nodigen niet uit voor een uitgebreide verkenning van de het gebied.

7. Omgeving Natte Hond

Het Eemmeer ten zuiden van de Dode Hond omvat een groot oppervlak met ondiep water waarvan de diepte varieert van 20 tot 100 cm. Hoewel dit Natura 2000 gebied buiten de grenzen van het door ons geïnventariseerde gebied valt, vormt deze zone samen met de Dode en Natte Hond een ecologische eenheid.

Vanwege de rust en voedselrijkdom heeft dit gebied het gehele jaar een grote aantrekkingskracht op vogels. In de winter pleisteren er overdag ca 25.000 Smienten en s' nachts meer dan 10.000 ganzen. In de loop van voorjaar ontwikkelen zich op grote schaal waterplanten in het ondiep water. Met name Doorgroeid Fonteinkruid, Gekroesd Fonteinkruid en Aarvederkruid zorgen voor een bijna aaneengesloten groen vegetatiedek op het meer. Het aantal watervogels dat hierdoor wordt aangetrokken is enorm. Gedurende een ruiperiode van enkele weken kunnen sommige soorten niet vliegen en in het Eemmeer profiteren ze van de rust in combinatie met het beschikbare voedsel. De volgende maxima zijn geteld in deze periode:

Knobbelzwaan	1750
Krakeend	800
Kuifeend	1900
Casarca	750
Meerkoet	6500

De watervegetatie groeit niet alleen in het zuidelijk Eemmeer maar op veel plaatsen in de randmeren tussen Almere en Harderwijk, en is hinderlijk is voor de beroeps- en recreatievaart en bemoeilijkt ook het zwemmen. In verband hiermee is een gespecialiseerde boot ontwikkeld om de waterplanten te maaien en af te voeren. Voor zover het maaien beperkt blijft tot de toegangen van havens en aanlegplaatsen en de snelvaartbanen is dit een te verdedigen ingreep. Echter, vanuit het belang van de natuur dient het te maaien oppervlak zo beperkt mogelijk te blijven. Het is de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat dat bij de beoordeling over de omvang van het te maaien gebied een goede afweging wordt gemaakt tussen het belang van de natuur tegenover dat van de recreatie- en beroepsvaart.

▲ Een met een maaiehek uitgeruste vissersboot schept het fonteinkruid uit het water omhoog. © RV

Meer fonteinkruid weggemaaid op bodem van het Eemmeer

Er wordt sinds gisteren weer fonteinkruid gemaaid op de bodem van het Eemmeer, meer dan vorig jaar. Dat komt omdat het fonteinkruid in het Veluwemeer afneemt.

Bericht over wegmaaien van Fonteinkruid (Algemeen Dagblad 7 juli 2017).

Ecologisch de meest waardevolle zone van het Eemmeer ligt in het westelijk deel waarin vijf eilandjes zijn gecreëerd, die ook wel de Natte Hond genoemd worden. Niet alleen worden deze eilandjes gebruikt als slaappleaats voor 1000-den eenden, ganzen en steltlopers, maar op deze eilandjes broeden ook 1000-den kolonievogels, vooral Kokmeeuw, maar ook Zwartkopmeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw. Visdief en Lepelaar.

Deze zone is buitengewoon kwetsbaar. Onze indruk was, dat de verstoringen op het eiland de Dode Hond meevielen, maar dat gold helaas niet voor de zone rond de Natte Hond. Tijdens ons bezoek op 8 april ontdekten we dat karpervissers hun tent op hadden gezet bij de kolonie lepelaars. De eerste broedpogingen van de lepelaars zijn hierdoor verstoord

Veertien dagen later namen we waar dat andere karpervissers hun tentjes op hadden gezet in een kokmeeuwkolonie op het eiland 'Zwarte Stern', dat ook onderdeel uitmaakt van het eilandcomplex de Natte Hond.

In beide gevallen heeft beheerder Jan Roodhart actie ondernomen. Tegen de groep die hun tenten op hadden gezet in de kokmeeuwkolonie en daar grote schade heeft aangericht, heeft de politie proces verbaal opgemaakt en de afhandeling overgedragen aan het Openbaar Ministerie. Over het vervolg hiervan is op het moment van schrijven van dit rapport nog niets bekend is.

Met name onder de karpervissers komt een grote mate van respectloosheid tegenover de natuur voor. Voor hen is de natuur net zo'n wegwerpproduct als de barbecueset die ze na hun bezoek achterlieten. Ook al is deze groep in de minderheid, toch is deze bepalend voor het beeld en is de schade die ze aanrichten groot. Indien het toezicht niet verder wordt aangescherpt, dan zal dit tot onherstelbare schade leiden in de Natura 2000 zone van het Eemmeer. De schade in 2017 nog enigszins beperkt door alert reageren van de politie en de beheerder van Natuurmonumenten. Als deze trend zich van recreërende vissers zich in deze mate doorzet, zal dit het einde betekenen van de broedkolonies en de grote slaappleaatsen. Alertheid blijft geboden!

8. Beheer

De toegepaste beheervorm op Dode Hond bestaat vooral uit nietsdoen. Jaarlijks wordt de grazige vegetatie op de ringdijk gemaaid en ca elke 5 jaar worden de bomen en struiken op langs de ringdijk gekapt om zo een vrije circulaire route voor recreanten en beheerders te behouden. De omgezaagde stammen en takken worden niet afgevoerd, maar worden aan de binnenzijde van de ringdijk gelegd. Het wegzagen van opgaand hout was ook in het vroege voorjaar van 2017 uitgevoerd. Ongetwijfeld zal dit het aantal struikzangers gedrukt hebben en het is ook goed mogelijk dat er als gevolg van deze actie geen Spotvogel op het eiland gebroed heeft. Toch, ook al is het op de korte termijn niet gunstig, dan nog kan het kort houden van de houtige gewassen op den duur ook positief werken. De kroonsluiting van de bomen langs de dijk wordt namelijk voorkomen, zodat door de extra lichtinval een dubbele struikzoom kan ontstaan aan weerszijden van de ringdijk. Uiteraard komt het vrijhouden van deze route de rust van het gebied niet ten goede. In de huidige situatie met een broedpopulatie die vooral bestaat uit kleinere zangvogels en watervogels zijn de recreanten niet al te verstorend. Wandelaars kunnen echter sommige grote soorten zoals Zearend en Aalscholver er wel van weerhouden om zich op het eiland te vestigen.

In het voorjaar staat er een laag water van 10-40 cm in de binnenzone. Naarmate het voorjaar vordert en de temperatuur stijgt, neemt het niveau af en in juli is het eiland helemaal drooggevallen. Het moerasachtige karakter van het eiland gaat hiermee verloren. Het zou beter zijn als er meer continuïteit zou zijn in het natte milieu en in ieder geval een deel van het eiland water van enige diepte jaarrond zou blijven staan. Nog beter als dit water een open verbinding zou hebben met het Eemmeer. Als zo'n verbinding gecreëerd zou worden via een kreekachtige ingang. Kan het eiland een kraamkamerfunctie bieden voor de in het Eemmeer voorkomende vissen en zou zich ook een eigen vispopulatie op het eiland kunnen ontwikkelen.

Voorwaarde voor succes is dat het eiland niet geheel leegloopt; het effect is dan averechts. Van te voren zal goed gemeten worden hoe het 'maaiveld ligt ten opzichte van de waterstand van het omringende Eemmeer, ook rekening houdend met stuwning van het water in het Eemmeer bij harde wind. Verder zal ook gezorgd moeten worden dat er bij de opening naar het Eemmeer geen fuiken worden neergezet. Als deze ingreep de visstand in en om het eiland stimuleert', kan dit voor de visetende vogels een gunstig effect hebben. Mogelijk leidt de voorgestelde wijziging tot de vestiging van nieuwe broedvogels waaronder Zearend, Visarend, Zilverreiger, Blauwe Reiger, Aalscholver en Kwak.

Ook zou kunnen worden overwogen op een aantal plekken buizen door de dijk aan te brengen, waardoor bij een bepaalde waterstand water het gebied in kan stromen.

9. Grote zoogdieren

Op het eiland verbleven minimaal twee Reebokken en één Reegeit

Tevens vermeldenswaard is dat er in 2017 geen sporen van een Vos werden aangetroffen.

Twee Reebokken op de ringdijk.

10. Geraadpleegde bronnen

- Bauer K.M. & Glutz von Blotzheim, Urs.N. 1968. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main: 168.
- van Dijk A. & A. Boele. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Ganzenbeheerplan Noord Holland 2015-2020. Opgesteld in opdracht van de Faunabeheereenheid Noord-Holland. Mentink procesmanagement in samenwerking met de projectgroep ganzen. Docnr. 14.11823-746
- Hagemeyer, W.J.M. & Blair, J. (eds.) 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds. T & AD Poyser, London: 505.
- Jonkers, D. 1992. Broedvogels van het eiland De Dode Hond in 1992 Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Rapportnummer 80.
- Jonkers, D. 2002. Broedvogels van het eiland De Dode Hond in 2002 Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Rapportnummer 136.
- Jonkers, D. 2015. Voorland van de Stichtse Brug in 2015. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Rapportnummer 242.
- Prop, D. 2012. Broedvogels van Het Hol. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Rapport 211.
- SOVON, Indexen broedvogels t/m 1990-2015; Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON Vogelonderzoek Nederland & CBS, www.sovon.nl.
- Van de Weijer, F.H. 1994. De knobbelzwaan in het Gooi en omstreken in 1992 Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Rapportnummer 82.
- Wiersema, C. & K. Jager. 2008. Broedvogels van Staatsbosbeheer-objecten in IJmeer, Gooimeer, Eemmeer en Eemland in 2008. SOVON-inventarisatierapport 2008/17